

Становище за дисертационния труд на
**Николай Тодоров „ПОЕЗИЯТА НА ИСПАНОАМЕРИКАНСКИЯ АВАНГАРДИЗЪМ
МЕЖДУ ДВЕТЕ СВЕТОВНИ ВОЙНИ (КРИЗИ И ТРАНСФОРМАЦИИ В
ТВОРЧЕСТВОТО НА
ВИСЕНТЕ УИДОБРО И СЕСАР ВАЛЕХО)“**

за присъждане на научната и образователна степен „доктор“
по научна специалност 2.1. Филология – Литература на народите
от Европа, Америка, Азия, Африка и Австралия
(Западноевропейска литература)

От доц. Д-р **Цветана Хубенова**, преподавател по западноевропейска литература,
СУ „Свети Климент Охридски“

Дисертантът Николай Тодоров е насочил изследователското си внимание върху двама от най-известните авангардни поети на испаноезичната Латинска Америка - Висенте Уидобро и Сесар Валехо. Той разполага изследването си върху много широк контекст – испаноамериканския, северноамериканския и европейския модернизъм и мястото на авангардизма като културно-историческо явление в тези широки географски и културологични рамки. Призмата, през която се изследват авторите, са кризите и трансформациите, но не само в житейските пътища и естетическите търсения на двамата изследвани автори. Тези концепти са изследвани редом с тези за модернизъм и авангардизъм, в техния теоретико-исторически развой. В широкото контекстуално поле, сред историческата и теоретическа динамика, изхождаща от него, се полага важната следа, която оставят с живота и творчеството си двамата изследвани автори - Висенте Уидобро и Сесар Валехо, както за испаноамериканската поезия, така и за европейската, но и за испанската литературна традиция.

Докторантът разполага изследването си в пет глави, в които последователно разгръща факти, коментари и интерпретации, насочващи към увеличаване на информационния обхват и разбиране на отделните групи от изследваните явления.

В първата въвеждаща глава насочва към кризата на модернизма и нейния исторически контекст, дава първи щрихи за живота и творчеството на двамата поети, нахвърля някои бележки върху изследванията върху авангардизма, спира поглед върху испаноамериканския авангардизъм и небогатата литературна критика за него, посочва факти за неговата рецепция в България.

Втората глава насочва към зараждането на испаноамериканския модернизъм, като разгръща изследването върху културно-историческите обстоятелства и географските центрове, постепенно въвеждайки към водещи личности, кризите и трансформациите, на които те са подложени в житейски и естетически план, както и влиянието им върху динамиката на културните и литературни процеси на времето. Проследявайки пътищата на модернизма, през подхода и метода на направлението, през следите на първите модернисти, през английските и американски негови предходници, докторантът поставя акцент върху творчеството на Едгар Алан По и неговото влияние върху естетиката на модернизма, както и на норвежкия художник Едвард Мунк от края на 19 век. В този по-широк контекст полага модернизма в испаноезичната литература и въвежда понятието *Модернисмо* през

литературната испаноезична теория, като търси паралели, предпоставки и отгласи от двете страни на океана между двете световни войни по отношение на разпространението на идеите на модернизма в Латинска Америка и Испания. Тук акцент в изследването имат водещите фигури на модернизма в испаноезичния свят Хосе Марти и Рубен Дарио.

Третата глава изцяло е посветена на теорията на модернизма, като информира за първите модернистични теории преди всичко през поетическите принципи на Стефан Маларме, през призмата на елементите на художествената комуникация: автора, творбата и читателите.

Четвъртата глава изследва кризите и трансформациите, определящи модернизма до към Първата световна война с ракурс към западноевропейския *fin de siècle* и паралел с обществено-политическите и културни промени в Латинска Америка в края на XIX и началото на XX век. В тази глава се насочва интересът към емиграционната литература, която контекстуализира и пътя на изследваните автори.

Петата глава се интересува изключително от литературата през периода от 1909 до 1918г., от събитията, които го определят, от официалното раждане на авангардизма (от Маринети и първият манифест на футуризма), от авангардизма в Русия, от дадаизма и „идеологията“ на сюрреализма, от предходниците на испаноамериканския авангардизъм.

Шеста глава насочва към типологията на авангардизма, неговата периодизация, дава историзиращ поглед върху понятието „авангардизъм“ и неговата критическа рецепция.

Седма и осма глави са посветени на същинското изследване и анализ на живота и творчеството на Висенте Уидобро и Сесар Валехо. Седма глава представя ценни сведения за историческия контекст и литературния развой на поезията в Чили по времето на модернизма. Запознава по-задълбочено с личността на Висенте Уидобро, с неговия творчески път, със споровете около създаването на креационизма, мимоходом биваме запознати с идеите на Уидобро и Валехо за писането, писателската техника и превеждането на поезията на чужд език, както и с трансформиращите кризи в живота и творчеството на Уидобро. Главата завършва с анализ на поемата „Алтасор“ (1931).

Осма глава е изцяло посветена на творчеството на Сесар Валехо, разположено в историческия контекст на литературните и поетически търсачества в Перу от онова време. Осветляват се понятието *индихенизъм*, дава се добра представа за обществено-политическото и литературното развитие на Перу до 30-те години на XX век с акцент върху модернизма и авангардизма. В този контекст се разкриват факти от емиграционния живот на Сесар Валехо в Париж и трансформациите в поетическия му свят, повлияни от срещата на европейските и традиционните му латиноамерикански културни ценности. Следва анализ на стихосбирката „Трилсе“ (1922)

Девета глава хвърля мост между Висенте Уидобро, Сесар Валехо и Поколенията на 27-а, търси следите от творчеството им в испаноезичната поезия от двете страни на океана, както и влиянието им като авангардни поети върху съдбата на Испания след 1936 г.

Въпреки декларираното си намерение „инструментариумът на сравнителния анализ да бъде изместен от този на „близкото четене“ и посочените творби ще бъдат разгледани главно сами по себе си или в най-общ естетико-философски план“, трудът постоянно борави и със инструментариум на сравнителното литературознание, който контекстуализира (културно-исторически, биографически и теоретично) творческия път на двамата изследвани автори и техните анализирани творби. Това обогатява читателските представи за времето, географията и теоретическите изследвания на модернизма и авангардизма и техните сложни взаимоотношения. Но понякога се губи връзката между началните контекстуализиращи и теоретизиращи глави и последните две приносни за дисертацията глави, свързани с анализационните наблюдения на изследваните автори.

В очертаването на прехода от националните литературни традиции на Чили и на Перу към „европейския тип“ авангардизъм и модернизъм, акцентът е поставен върху новаторските идеи и трескавите дирения в естетическо отношение на Уидобро и Валехо в съпоставка с техните испаноамерикански и европейски предшественици, както и влиянието им върху по-

нататъшния развой на европейската и най-вече на испанската поезия след 1923 година. Докторантът търси постоянна мостове, алюзии и асоциации, които противопоставят, сравняват и търсят разграничения между литературните процеси от изследвания период от двете страни на океана.

„По същество“ - пише дисертантът - „това е изследване на процеса на взаимодействие на Стария и Новия свят, свързани на първо място от трескавата активност на никарагуанския поет Рубен Дарио. Това е и наблюдение върху времето, в което идеите на течения като кубизма, футуризма, дадаизма и др. „преплават“ океана свободно, както никога по-рано. Европейската литературна традиция (главно испанската и френската) е пуснала свои корени в Америка.“ Това е време на дълга и плодотворна поредица от взаимни влияния между двата континента, продължила и през целия двадесети век с рецепцията не само на испаноезичния авангардизъм и модернизъм, но и на, примерно, „магическия реализъм“, както и на „женската бяла магия“ върху творческите и читателски европейски нагласи.

Тодоров търси отговор на запитването – какво е значението и влиянието на авангардизма; какъв е приносът на движението, доколко е трайна следата, която то е оставило, и дали то има значение в наши дни? А може би отговорът на тези въпрос е най-видим от факта, че Николай Тодоров усилено превежда от години и издава, включително и неиздавани стихове на любимите си автори в антология, която излиза от печат през 2016 година в България. Неговото намерение е да се усети живата и неподправена реч на поетите, което води до интересните му преводачески експерименти.

Приносите на този дисертационен труд виждам в следните насоки:

Въпреки добрите и плодотворни традиции в България на превод и рецепция на испаноамериканската литература и поезия в частност, този труд дава още един поглед към възприемането и опознаването ни на испаноезичната литература и в частност поезия.

Начетеността, с която докторантът контекстуализира творчеството на изследваните автори, е впечатляваща. Познаването, използването и цитирането на едни от най-известните и дълбоки познавачи и творци на модернизма и авангардизма, разкрива сериозна работа както върху творбите, така и върху критическата и теоретическа литература, свързана с темата.

Анализационните наблюдения и предложени лични преводи на докторанта допълват доброто впечатление от тази дисертация, която е работена с желание и изследователска страст.

С гореизказаното подкрепям становището си, че дисертационният труд на Николай Тодоров покрива научните изисквания и очаквания за присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

25.03.2018

доц. д.ф.н. Цветана Хубенова